

УДК 316.624-053.6:004.738.5

Давидюк С. О.

студ. гр. СН-415м НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

У сучасному цифровому світі соціальні мережі стали невід'ємною частиною повсякденного життя підлітків, впливаючи на їхню поведінку, психоемоційний стан та процес соціалізації. Дослідження свідчать, що активне користування платформами, такими як Instagram, TikTok чи Telegram, не лише розширює можливості для комунікації та самовираження, але й може сприяти формуванню негативних моделей поведінки. Особливо це проявляється у порівнянні себе з іншими, підвищеному ризику інтернет-залежності, тривожності та зниженні самооцінки підлітків, що потенційно пов'язано з розвитком девіантної поведінки в реальному житті.

Девіантна поведінка (лат. *deviatio* – відхилення) – дії людини (девіанта), які порушують офіційно встановлені в суспільстві чи неофіційні в певній соціальній групі моральні та правові норми, що призводять до її покарання, ізоляції, виправлення або лікування [3, с. 54]. Одним із найпоширеніших проявів є кібербулінг – агресивна поведінка, спрямована проти підлітків через інтернет. Підлітки, які зазнають цькування онлайн, демонструють підвищену тривожність, депресивні стани та схильність до агресії. У лютому 2023 року було проведено дослідження, в якому взяли участь 70 осіб віком від 12 до 21 року. Результати свідчать, що молоді люди особисто стикалися з явищем кібербулінгу найчастіше у віці від 13 до 15 років. Дослідження показує, що 97,1% респондентів особисто стикалися з явищем кібербулінгу [2, с. 60].

Часте та тривале перебування у соціальних мережах може призводити до інтернет-залежності. Підлітки відчують потребу постійної онлайн-присутності, що негативно впливає на навчання, соціальні навички та реальні взаємодії. Цей стан корелює з підвищеною схильністю до девіантних моделей поведінки, наприклад, брак самоконтролю або імпульсивні дії.

Соціальні мережі надають доступ до небезпечного або деструктивного контенту – пропаганди насильства, токсичних трендів, шкідливих «челенджів». Підлітки, особливо віком 12–16 років, часто експериментують із подібними моделями поведінки, що підвищує ризик девіацій у реальному житті. Підлітки можуть сприймати онлайн-норми як реальні, наслідком чого

стає девіантна поведінка у поза інтернетному житті: порушення правил, агресивність, конфлікти з однолітками чи дорослими. Це явище підсилюється анонімністю та відчуттям безкарності у мережі [4]. Цифрове середовище з його специфічними нормами може деформувати соціальні установки підлітків. Відчуття безкарності та прихованість особистості в мережі стають каталізаторами девіантної активності поза межами інтернету, що виражається в деструктивній взаємодії з оточенням та порушенні загальноприйнятих правил. Ефективна профілактика негативного впливу соціальних мереж на підлітків потребує комплексного поєднання зусиль освітян, соціальних працівників, соціальних педагогів та батьків. Головною метою такої роботи є запобігання девіантній поведінці через розвиток критичного мислення, що дозволяє підліткам самостійно оцінювати достовірність інформації та усвідомлювати наслідки своїх дій. Важливу роль відіграють дорослі, які мають не лише встановлювати правила користування гаджетами та впроваджувати інструменти батьківського контролю, а й підтримувати постійний діалог про безпеку контенту. Шкільні бесіди про відповідальну комунікацію органічно доповнюються психологічною підтримкою, зокрема груповими тренінгами та індивідуальними консультаціями. Окрім виховних методів, доцільним є використання технологічних рішень, як-от фільтрація контенту та моніторинг активності за згодою дитини, що разом із освітніми курсами допомагає створити безпечне та контрольоване цифрове середовище [1, с. 67].

Отже, в умовах сучасного цифрового суспільства соціальні мережі стали потужним чинником соціалізації, який не лише відкриває можливості для самовираження, а й несе серйозні ризики формування девіантної поведінки підлітків. Анонімність, ілюзія безкарності та висока поширеність кібербулінгу, з яким стикається переважна більшість молоді, провокують агресію, інтернет-залежність і деформацію моральних установок у реальному житті. Ефективна протидія цим загрозам можлива лише за умови системної взаємодії батьків, освітян та психологів. Ключовим завданням такої співпраці є розвиток у підлітків критичного мислення та навичок безпечної онлайн-комунікації, що у поєднанні з довірливим діалогом у сім'ї та розумним технологічним контролем дозволяє мінімізувати деструктивний вплив мережі та сформувати відповідальне ставлення до цифрового простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Журба К. О., Канишевська Л. В., Малиношевський Р. В., Харченко Н. В., Федоренко С. В. Виховання дітей та молоді у цифровому просторі: посібник. Київ, 2022. 124 с.
2. Клос С. Феномен кібербулінгу серед підлітків. *Osvitohiyya*. 2024. Т. 13. № 13. С. 59-66.

3. Степанов О. М. Психологічна енциклопедія. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.

4. Patchin J. W., Sameer H. Vicarious Supervision: Results from New Research. *Aggression and Violent Behavior*. 2026. №87. URL: <https://cyberbullying.org/> (дата звернення: 03.04.2026).